

Jan Koucký: 7.5.2013 17:05

Vážená paní kolegyně,

právě jsem dostal Vás dopis, který jsem si stačil jen velice rychle přečíst, ale samozřejmě na vypracování důkladnější odpovědi bych potřeboval více času.

Mrzí mne, že jste zvolili rovnou cestu zveřejnění Vašeho dopisu na webových stránkách www.socialniteorie.cz <<http://www.socialniteorie.cz>> a neoslovili jste nejdříve nás (a dali nám to vědět až dodatečně), protože bychom mohli celou řadu nedorozumění předem odstranit. Takto veřejně dehonestujete šetření REFLEX, aniž my bychom měli možnost Vaše výhrady (přínejmenším některé) vyvrátit. Považuji to za neprofesionální a nekolegiální.

Jak jsme psali v doprovodných materiálech, šetření REFLEX je součástí dlouhodobého mezinárodního programu (zahájeného již v polovině 90. let), na kterém se účastní přední odborníci z řady významných pracovišť evropských univerzit (mezi jinými například CHEPS na Maastricht University v Nizozemsku nebo INCHER na Kassel University v Německu). V rámci tohoto programu je mezi zapojenými pracovišti samozřejmě dohadována řada společných postupů při realizaci mezinárodních i národních výzkumů a vytyčovány sdílené standardy pro výzkumné nástroje. Oboje se usilujeme co nejvíce dodržovat. Mimo jiné samozřejmě proto, abychom mohli naše výsledky porovnávat s výsledky jiných šetření probíhajících v dalších evropských zemích.

Jako příklad opodstatněnosti mé připomínky vůči Vám uvedu reakci na Vaši asi nejzřetelnější (a konkrétní) výhradu, že jsme totiž pro identifikaci povolání (respondenta i jeho rodičů) nepoužili mezinárodní klasifikaci ISCO-88 (1. a 2. připomínka z Vašeho dopisu).

Na mezinárodním poli je všeobecným územ, že zhruba po roce 2010 se začala používat nová mezinárodní klasifikace povolání ISCO-08, která byla schválena Mezinárodní organizací práce (ILO) již před pěti lety a vzápětí převzata i naším ČSÚ, evropským EUROSTAT a dalšími mezinárodními organizacemi. Od začátku roku 2011 jsou již údaje /Výběrového šetření pracovních sil/ ČSÚ (VŠPS) i /European Labour Force Survey/ (ELFS) kódovány podle této nové klasifikace. Klasifikaci ISCO-08 pochopitelně použilo i OECD v rámci celosvětového šetření OECD-PIAAC, které proběhlo v letech 2011-2012 (zúčastnila se ho i Česká republika) a jehož výsledky budou zveřejněny a nepochybně široce diskutovány letos na podzim. Klasifikaci ISCO-08 samozřejmě používají i naši zahraniční partneři v rámci mezinárodních projektů, do nichž jsme zapojeni.

Použití klasifikace povolání ISCO-88 v šetření realizovaném v roce 2013, které doporučujete, bych skutečně považoval za neuvážené a poněkud zpozdilé, které právě naopak omezuje možnosti mezinárodního srovnání, abych použil Vaší formulace.

Uvítám, když tento dopis pošlete i ostatním podepsaným pod Vaším otevřeným dopisem, na které nemáme adresu (upozorňuji, že dnes kolem 17,00 je mezi asi třemi desítkami podpisů pod Vaším otevřeným dopisem několik signatářů uvedeno vícekrát).

Předem Vám děkuji za odpověď.

Jan Koucký

Johana Chylíková: 7.5.2013 17:53

Vážený pane doktore Koucký,

dopis jsme zveřejnili z toho důvodu, že jsme jako respondenti dotazníku a jako metodologové sociálně-vědního výzkumu objevili naprosto zásadní prohřešky proti kvalitě výzkumu a považovali jsme za nutné, aby byla veřejnost informována o nízké kvalitě šetření. Dopis není reflexí našeho názoru, ale seznamem problematických bodů, na které respondenti v dotazníku narazili. Nejedná se tedy o cílenou dehonestaci Vašeho výzkumu, ale o popis toho, jak byl výzkum realizován. Kdyby dotazník prošel řádným pretestem, mohl Váš výzkumný tým objevit ty samé chyby, které jsme objevili my.

Co se týče nástroje měření konceptu zaměstnání, nejde nám o to, abyste nutně používali KZAM, ale o to, abyste použili nějakou kategorizaci, ve které budou zastoupena všechna povolání. Kdybyste takovou kategorizaci použili a každý respondent by v dotazníku našel své zaměstnání, asi těžko by se na internetu objevilo tolik stížností na Váš dotazník a tolik souhlasných reakcí na dopis, který jsme Vám poslali.

Mezinárodní komparativní výzkum je zajisté výzkumná oblast, která zasluhuje velkou pozornost a obezřetnost při designu dotazníku, neboť zajištění komparability je pro tento druh výzkumu naprosto zásadní. Není však možné redukovat výzkumný nástroj tak, aby byly dělány ústupky na úkor validity měření. Copak například v Německu nemají sociální vědce? Nebo pracovníky v energetice? (výše uvedená dvě zaměstnání jsem v dotazníku nebyla schopna objevit já; jeden z mých přátel zase nemohl zakódovat zaměstnání svých rodičů, kteří se živí jako nakladatelé, a tak do dotazníku napsal, že jeho rodiče zaměstnání nemají). V tomto dopise musím opět zopakovat, že způsob měření zaměstnání, který bylo v dotazníku implementován, je naprosto neadekvátní a nesplňuje vědecké standardy.

Vaši odpověď jsme zveřejnili na webu www.socialniteorie.cz a je tak veřejně k dispozici všem, kteří se pod otevřený dopis podepsali.

S pozdravem,

Johana Chylíková

Jan Koucký: 7.5.2013 18:52

Paní kolegyně,

ve své odpovědi vůbec nereagujete na moji připomínku, že naopak právě my používáme mezinárodní klasifikaci povolání ISCO-08 z roku 2008, která byla kompletně převzata ČSÚ jako klasifikace zaměstnání a je jím od začátku roku 2011 používána (stejně jako ve všech ostatních zemích EU) při šetření pracovních sil (tzv. /Výběrového šetření pracovních sil/ ČSÚ a /European Labour Force Survey/ EUROSTAT). Proto opravdu netuším, proč nám to opakovaně vytýkáte.

Mezinárodní klasifikace ISCO-08, kterou jsme použili (stejně jako výzkumníci v dalších zemích a samozřejmě i v mnoha jiných mezinárodních projektech, jak jsem se snažil ukázat) pro šetření REFLEX je pod názvem */Klasifikace zaměstnání (CZ-ISCO)

<<http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/publ/0011-10->>/* ke stažení na webu ČSÚ (v oddílu III. systematická část - klasifikace). Tato klasifikace zahrnuje pět klasifikačních úrovní, pro šetření REFLEX 2013 jsme použili čtyři úrovně klasifikace. Podívejte se na to.

Šetření REFLEX v dnešní podobě bylo realizováno již v letech 2004-2006 v 15 zemích EU a v Japonsku, v roce 2009 v dalších zemích jihovýchodní Evropy (projekt HEGESCO) a Jižní Ameriky (projekt PROFLEX). S ohledem na možnosti srovnání v čase (ale i s ohledem na srovnání s jinými zeměmi) tento mezinárodní dotazník -- stejně jako ostatní země -- téměř neměníme.

Předem děkuji za reakci.

Jan Koucký

Johana Chylíková: 7.5.2013 20:11

Dobrý večer,

důkladně jsem prošla klasifikaci ISCO - 08, o které mluvíte, a nelezla jsem jak svoje povolání, tak povolání svého otce (což se mi ve vašem dotazníku nepodařilo). Problém je v tom, že již nemám přístup do dotazníku a nemůžu přímo identifikovat položky, ve kterých jsem nemohla najít vhodnou alternativu odpovědi. Matně si vybavuji, že na moje zaměstnání či na obor mého zaměstnání a zaměstnání rodičů se odpovídalo ve více položkách. Mohu Vám pouze říci, že já a desítky dalších respondentů (píši desítky, protože vím o desítkách respondentů, kteří se nemohli zařadit, ale pravděpodobně jich bude mnohem více) nenašly v dotazníku možnost odpovědi, která by odpovídala jejich situaci. Z toho jasně vyplývá, že část respondentů neodpověděla správně (a velká část respondentů administraci dotazníku raději ukončila, aby nemusela uvádět nepravdivé údaje). To je však zásadní chyba kvality dotazníku.

Vzhledem k tomu, že si přesně nepamatuji, jak byly položky v dotazníku řazeny, pomohu si citací z článku Kateřiny Kňapové, na který odkazujeme v otevřeném dopise:

"Samotné vymezení vědy jako „vědy a techniky“ v jedné z roletek snažících se poskytnout úplný výčet různých skupin profesí (jak jinak si vysvětlit absenci kategorie „jiné“), představovalo svého druhu předzvěst problematičnosti, kterou navazující roletka potvrdila. Jako vědec (ani ne vědkyně) jste se mohl identifikovat jako specialista: v oblasti chemie, fyziky a příbuzných oborech; v oblasti matematiky, statistiky a pojistné matematiky; v biologických a příbuzných oborech; ve výrobě, stavebnictví a příbuzných oborech; v oblasti elektrotechniky, elektroniky a elektronických komunikací a jako poslední – architekti, specialisté v oblasti územního plánování, návrháři a příbuzní pracovníci.

Po sociologii, politologii, ale ani ekonomii ani vidu, ani slechu; po jiné roletce, která by třeba mohla společenské vědy obsahovat, také ne, nebo aspoň ne v této sekci, bez jejíhož vyplnění ale nemůžete postoupit do další. Nepopírám, že jsem byla rozzlobená, nicméně podobné zkušenosti měli i další mí spolužáci nebo známí, kteří se s vymezením profese nemohli ztotožnit".

Z této citace je víceméně patrné, že například lidé pracující v oboru sociálních věd, nemohli napsat, v jakém oboru působí, a byli přinuceni vybrat obor jiný. Z výše uvedeného vyplývá, že výsledky Vašeho výzkumu budou zaneseny systematickou chybou a že data pro pracovníky z určitých oborů (nebo absolventy určitých oborů) budou nevalidní.

Online výzkum byl od začátku provázen technickými problémy, není možné, že se do online dotazníku nakopírovala jenom část klasifikace ISCO - 08?

Smysluplné by bylo, bavit se o dotazníku konkrétně. Já do něj však již nemám přístup. Bylo by možné k němu přístup získat? Je možné získat dotazník k šetření z Reflexu 2010?

S pozdravem,

Johana Chylíková

Jan Koucký: 10.5.2013 11:19

Paní kolegyně,

dotazník REFLEX 2013 byl před ostrým zpuštěním samozřejmě testován a všechny klasifikace (tedy i ISCO 08) byly plně načteny a funkční. Kolega, který se na přípravě dotazníku podílel v největší míře, je vystudovaný sociolog, a na závěr samozřejmě procházel nejen celý dotazník, ale zkoušel také v klasifikaci povolání najít sám sebe (koneckonců nebyl z nás jediný). Proto jsme si opravdu jisti, že možnost volby profese sociologa v dotazníku od začátku byla. Cesta k této volbě je následující:

/2.//Specialisté, vědečtí a odborní duševní pracovníci – /

/26. //Specialisté v oblasti právní, sociální, kulturní a v příbuzných oblastech – /

/263.//Specialisté v oblasti sociální, církevní a v příbuzných oblastech – /

/2632.//Sociologové, antropologové a specialisté v příbuzných oborech. /

(Já osobně – původním inženýrským vzděláním ekonom, doktorským vzděláním pedagog – již řadu let pracuji na rozhraní tří oborů: ekonomie, pedagogiky a sociologie. Při vyplňování dotazníku jsem se proto rozhodl mezi kódem povolání */2631./*/Specialisté v oblasti ekonomie/ a již zmíněným kódem */2632/*/. Není tedy pravda ani to, že se v klasifikaci ISCO 08 a tedy také v dotazníku REFLEX 2013 nemohou najít odborníci v oblasti ekonomie a v dalších podobných povoláních.)

Ve Vašem dopise také píšete, že absolvent bakalářského oboru uvedl stížnost, že v dotazníku nenalezl možnost zohlednění toho, že je stále studentem, a to navazujícího magisterského studia. Řešeno je to v otázce *g5*, kde se ptáme na absolventovu současnou situaci. Zde vedle jiných možností může respondent odpovědět, že studuje a pokud tak učiní, určitě není brán jako nezaměstnaný, jak píšete.

Co se týče technických problémů s dotazníkem – celý technický chod dotazníku pro nás zajišťuje zkušená agentura MEDIAN. Před ostrým spuštěním vše bez problémů fungovalo. Problémy nastaly v úterý 16. 4. odpoledne se zápisy do databází, což neúměrně zpomalilo ukládání a načítání dalších otázek (stalo se to bohužel i přes standardní testování funkčnosti webového dotazníku) a agentura MEDIAN je za stálé komunikace s námi hned začala řešit. K vyřešení problémů došlo díky navýšení kapacity serveru ve středu 17. 4. v dopoledních hodinách. Bohužel asi o týden později v úterý 23. 4. večer došlo v agentuře MEDIAN k rozsáhlému výpadku proudu, který firmě způsobil závažné potíže se všemi jejími systémy a měl za následek také nefunkčnost dotazníku do dopoledních hodin druhého dne a následně asi dvoudenní pomalejší fungování dotazníku vzhledem k postupnému plnému zprovoznování sítě. V obou případech se pracovníci agentury s velkým nasazením snažili o co nejrychlejší nápravu. Ve všech ostatních dnech dotazník fungoval bez problémů, případně docházelo jen k mírnému zpomalení v okamžicích nadměrného množství přihlášených respondentů. S agenturou MEDIAN jsme již několikrát spolupracovali a nikdy jsme podobné problémy neměli.

S pozdravem

Jan Koucký

Johana Chylíková: 10.5.2013 14:44

Vážený pane doktore Koucký,

je pozoruhodné, že obhajujete Váš dotazník tvrzením, že je neproblematický a implicitně svalujete vinu na respondenty, kteří Váš dotazník nebyli schopni vyplnit. Takhle praxe sociálně-vědního výzkumu vypadat nemůže. Argumentujete, jako kdybyste nám respondentům tohoto špatného dotazníku chtěl vnutit, že dotazník je bezchybný. On ale bezchybný není, desítky lidí se vyjádřily v tom smyslu, že nebyly schopny dotazník řádně vyplnit.

Je nutné říci, že v této věci se nejedná o spor například právního charakteru, kdy se jedna strana snaží dokázat druhé, že vše proběhlo v pořádku a vina leží na někom jiném (v tomto případě na respondentech). Toto je sociálně-vědní výzkum, ve kterém je nezbytné počítat s reálnými možnostmi respondentů a podle toho designovat dotazník. Pokud byť jenom pár respondentů řekne, že měli problém s vyplňováním, je nezbytně nutné se věcí zabývat a problém řešit. Toto není o tom, obhajovat si svoje dílo a tvrdit, že vše podstatné je v něm obsaženo, akorát respondenti jsou natolik neschopní, že informace v dotazníku obsažené nejsou schopni najít. Je to o tom, profesionálně se postavit k výzkumu a starat se o jeho kvalitu.

Respondenti nejsou lidé, které je nutno "nachytat" na jejich neschopnosti, ale lidé, od kterých chcete získat žádané informace; musíte tedy udělat všechno pro to, aby byli schopni Vám požadované

informace dát. V metodologické praxi je nezbytné vycházet z předpokladu, že respondenti mají různě vyvinuté kognitivní schopnosti a různé motivace dotazník vyplnit. Respondentům musíte vycházet vstříc Vy, oni tady nejsou od toho, aby se prokousávali špatně udělaným dotazníkem. Jsou to lidé, kteří Vám prokazují laskavost a vy jim musíte jejich snahu co nejvíce ulehčit. Pokud to neuděláte, budou Vám získaná data k ničemu, protože budete mít extrémně vysoký výpadek návratnosti a data budou nevalidní. A jedná-li se, jako je tomu v tomto případě, o SAQ dotazník (self-administered questionnaire - dotazník vyplňovaný respondentem), musí být položky v dotazníku naprosto nezbytně designovány tak, aby se v nich byli respondenti schopni orientovat a rozuměli jim, neboť při dotazování není přítomen tazatel, který by případně nejasnosti mohl vysvětlit.

Respondenty Vašeho výzkumu byli absolventi vysokých škol, "chytřejší" populaci ke zkoumání těžko najdete. Přesto však byl dotazník natolik špatný, že jej nebyli schopni vyplnit ani mladí a vzdělaní lidé! Pod otevřený dopis na webu socialniterie.cz se připojilo přes padesát absolventů vysokých škol, většina z nich jsou absolventi oboru sociologie, kteří mají představu o tom, jak má dotazník vypadat. Někteří z těchto lidí jsou výzkumnice a výzkumníci, kteří mají se sociálně-vědním výzkumem profesionální zkušenosti. Dopis na facebooku "doporučilo" přes 90 lidí, další lidé odkaz s dopisem komentovali a vyjadřovali s ním souhlas. Kdyby byl dotazník řádně připraven, těžko by se ozvalo tolik lidí s tím, že dotazník nebyl v pořádku.

Zkuste si představit bizarní scénku: výzkumník testuje svůj dotazník před tím, než ho pošle do terénu. Respondenti mu po vyplnění dotazníku říkají, čemu všemu nerozuměli a které položky nebyli schopni řádně zodpovědět. Výzkumník s nimi nesouhlasí, řekne jim, že ho dehonestují a nakonec jim naznačí, že jsou hloupí, když dotazník nejsou schopni vyplnit. Po konci testování v dotazníku problematické položky nezmění a stojí si za tím, že výzkumný nástroj je zcela v pořádku a jediným problémem byli respondenti, kteří byli příliš neschopní na to, aby dokázali dotazník vyplnit. Úsměvné, že?

S pozdravem,

Johana Chylíková